

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

15.02.2023. Nr. 1-8/6

Tieslietu ministrija
pasts@tm.gov.lv

Par priekšlikumiem Civilprocesa likuma 594. pantā un 599. pantā

Tiesībsargs ir saņēmis Tieslietu ministrijas 2023. gada 8. februāra e-pasta vēstuli, kurā informējat, ka Saeimas Juridiskajā komisijā izskatīšanai pirms otrā lasījuma atrodas likumprojekts “Grozījumi Civilprocesa likumā” (reģ. Nr. 26/Lp14) (turpmāk – Likumprojekts). Likumprojekta ietvaros Tieslietu ministrija ir iesniegusi Civilprocesa likuma grozījumu izstrādes darba grupā atbalstītus priekšlikumus par grozījumiem Civilprocesa likuma (turpmāk – CPL) 594. pantā un 599. pantā, pārskatot no parādnieka ienākumiem veicamo ieturējumu apmērus. Saeimas Juridiskā komisija ir aicinājusi Tieslietu ministriju apzināt nozares pārstāvju viedokļus par sagatavotajiem priekšlikumiem. Lūdzat tiesībsargam līdz 2023. gada 14. februārim sniegt Tieslietu ministrijai viedokli par ar priekšlikumiem piedāvāto risinājumu parādnieka un piedzinēja interešu līdzsvarošanai.

Tiesībsargs, iepazīstoties ar Tieslietu ministrijas vēstuli un tai pielikumā pievienotajiem dokumentiem, kas attiecas uz Likumprojektā ietvertajiem priekšlikumiem CPL 594. un 599. pantā, norāda sekojošo.

Tiesībsargs jau 2020. gadā aktualizēja un pievērsās jautājumam par tiesas nolēmumu efektīvu izpildi, pēc kā Tieslietu ministrija 2020. gada 6. augustā organizēja sanākumi par efektīvu nolēmumu izpildi parāda piedziņas lietās, kurā piedalījās pārstāvji no Tieslietu ministrijas, Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomes un Tiesībsarga biroja. Viens no sanāksmē apspriestajiem jautājumiem bija arī par ieturējumu apmēru un saglabājamo naudas līdzekļu parādniekam pārskatīšanu. Sanāksmes noslēgumā Tieslietu ministrija norādīja, ka daudzas idejas ir vērā ņemamas un būtu risināmas, tostarp izvēršot plašāku diskusiju pastāvīgās darba grupas grozījumu izstrādei Civilprocesa likumā ietvaros.¹

Vienlaikus tiesībsargs 2020. gada nogalē aktualizēja arī jautājumu par parādnieku – saimnieciskās darbības veicēju – saglabājamo līdzekļu apmēru izpildu lietvedības ietvaros. Tiesībsargs norādīja, ka parādnieku nedrīkst nostādīt sliktākā situācijā tikai tā iemesla dēļ, ka savu ienākumu gūšanai ir izvēlēties individuālu darbu, nesaistot sevi ar darba līgumu

¹ Plašāk sk. <https://www.tiesibsargs.lv/news/tiesibsargs-uzraudzis-ka-tiek-pilnveidots-tiesas-nolemumu-efektivas-izpildes-process/>.

noslēgšanu. Taču atbilstoši spēkā esošajam regulējumam tiesu izpildītājs, piemērojot CPL 599. pantu, var vērst piedziņu uz visiem parādnieka ienākumiem, ko tas gūst saimnieciskās darbības ietvaros, tādējādi atstājot bez jebkādiem iztikas līdzekļiem. Tieslietu ministrija piekrita tiesībsarga pozīcijai un apņēmas minēto jautājumu risināt.

Tiesībsargs regulāri interesējās par minēto jautājumu virzību, par ko Tieslietu ministrija informēja gan par veiktajiem, gan par plānotajiem pasākumiem.²

Līdz ar to tiesībsargam sagatavotajos priekšlikumos CPL 594. un 599. pantā ietvertie jautājumi ir zināmi un tiesībsargs tos konceptuāli atbalsta.

Vienlaikus tiesībsargs uzskata par nepieciešamu vērst uzmanību uz turpmāk minētajiem apstākļiem, kas ir svarīgi iesniegto priekšlikumu kontekstā.

1. Tieslietu ministrija ir piedāvājusi papildināt CPL 599. pantu ar jaunu ceturto daļu, kas nosaka: “Ja piedziņu vērš uz naudas līdzekļiem, kas parādniekam – fiziskai personai – no citām personām pienākas parādnieka reģistrētas saimnieciskās darbības ietvaros, kas ir parādnieka vienīgais ienākumu gūšanas avots, piemērojami noteikumi par piedziņas vēršanu uz darba samaksu.” Ņemot vērā, ka normā ir piedāvāts noteikts, ka šādu situāciju gadījumā ir piemērojami noteikumi par piedziņas vēršanu uz darba samaksu, tad arī attiecībā uz parādniekiem, kas ienākumus gūst saimnieciskās darbības ietvaros, būs piemērojams CPL 594. panta piektajā daļā ietvertais nosacījums par naudas līdzekļu saglabāšanu par katru parādnieka apgādībā esošu nepilngadīgo bērnu. Tomēr minētais apstāklis nav atsevišķi atreferēts anotācijā. Ņemot vērā, ka šāda piedziņas kārtība attiecībā uz parādniekiem – saimnieciskās darbības veicējiem – būs pilnīgi jauna, kā arī to, ka atbilstoši darbības specifikai ieturējumu veikšana būs atkarīga no paša parādnieka vai personas, kas parādniekam izmaksā naudas līdzekļus, būtu vēlams šajā aspektā anotāciju papildināt ar papildu skaidrojumu.

2. CPL 594. panta otrajā daļā ir paredzēts svītrot vārdus “bet ne mazāk kā minimālās mēneša darba algas apmērā un papildus par katru apgādībā esošo nepilngadīgo bērnu — līdzekļus 15 procentu apmērā no minimālās mēneša darba algas, izņemot šā panta pirmās daļas 1. un 2. punktā noteikto gadījumu”, tādējādi normu atstājot spēkā redakcijā, kas paredz: “Ja piedziņa uz darba samaksu tiek vērsta pēc vairākiem izpildu dokumentiem, darbiniekam katrā gadījumā jā saglabā darba samaksa un tai pielīdzinātie maksājumi 50 procentu apmērā.” Ņemot vērā, ka atbilstoši iesniegtajiem priekšlikumiem CPL 594. panta 1.² daļa paredz citādu ieturējumu kārtību no vispārējās, kas ir noteikta CPL 594. panta pirmajā daļā, tad varētu pieņemt, ka arī CPL 594. panta otrā daļa ir izņēmums no vispārējās kārtības. Līdz ar to ieturējumu izdarītājs varētu pieņemt, ka gadījumā, ja piedziņa uz darba samaksu tiek vērsta pēc vairākiem izpildu dokumentiem, darbiniekam jā saglabā darba samaksa 50 procentu apmērā, neņemot vērā CPL 594. panta pirmajā daļā noteikto formulu. Tomēr kā mutiski apliecināja gan Tieslietu ministrija, gan Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padome, tad arī CPL 594. panta otrajā daļā paredzētajos gadījumos attiecībā uz ieturējumu veikšanu ir piemērojama CPL 594. panta pirmajā daļā noteiktā formula. Taču tas no iesniegtajiem priekšlikumiem un anotācijas nav skaidri izsecināms. Līdz ar to aicinu arī šajā aspektā papildināt anotāciju vai CPL 594. panta otro daļu redakcionāli precizēt, lai to padarītu vieglāk uztveramu tiesību piemērotajiem.

² Pēdējās vēstules sk. : <https://www.tiesibsargs.lv/resource/par-nolemumu-efektivu-izpildi/>.

3. Tiesībsargs izpētes ietvaros konstatēja, ka piedāvātie priekšlikumi neparedz parādnieku, kuru izmaksājamās darba samaksas apmērs nepārsniedz minimālās mēneša darba algas apmēru (CPL 594. panta 1.² daļa), rīcībā saglabāt naudas līdzekļus par apgādībā esošu nepilngadīgu bērnu. Līdz ar to atbilstoši iesniegtajiem priekšlikumiem izveidotos situācija, kad parādnieks, kurš saņem minimālo darba algu un kura apgādībā atrodas nepilngadīgais bērns, saņemtu tieši tikpat daudz, cik parādnieks, kurš saņem minimālo darba algu un kura apgādībā nav neviens nepilngadīgs bērns.

Latvijas Republikas Satversmes 91. pantā ir noteikts, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas. Vienlīdzības princips nozīmē, ka vienādos faktiskajos un tiesiskajos apstākļos izturēšanās ir jābūt vienādei, savukārt atšķirīgos apstākļos izturēšanās ir jābūt atšķirīgai³. Parādnieks, kura apgādībā ir bērns, atrodas atšķirīgos apstākļos pret parādnieku, kura apgādībā nav bērns. Taču attieksme pret abiem ir vienāda, proti, abi parādnieki pēc ieturējumu veikšanas saņem vienādu summu (minimālo darba algu). Tiesībsargs nekonstatē tādu objektīvu un saprātīgu pamatu, kas attaisnotu vienādu attieksmi pret atšķirīgos apstākļos esošām personām.

Tiesībsargs par minēto jautājumu mutiski informēja gan Tieslietu ministriju, gan Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomi, pēc kā Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padome 2023. gada 13. februārī noorganizēja tiešsaistes sanāksmi. Sanāksmē piedalījās pārstāvji no Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomes, Tieslietu ministrijas un Tiesībsarga biroja. Sanāksmē Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padome prezentēja savu piedāvāto variantu, kas paredz aizstāt principu, ka katrs apgādībā esošais nepilngadīgais bērns palielina bāzi par 15 % no minimālās darba algas, ar principu, ka katrs apgādībā esošais nepilngadīgais bērns samazina 10 % ieturējuma likmi par 2 %. Līdz ar to ne tikai attiecībā uz CPL 594. panta 1.² daļu, bet arī visos pārējos gadījumos ir paredzēts atteikties no principa, ka katrs apgādībā esošais nepilngadīgais bērns palielina bāzi par 15 % no minimālās darba algas.

Minētais piedāvājums risina tiesībsarga konstatēto problēmu, jo atšķirībā no tā, vai parādnieka apgādībā ir nepilngadīgs bērns, kā arī, cik daudz bērni ir parādnieka apgādībā, mainās ieturējumu apmērs. Līdz ar to likumsakarīgi, ja parādnieka apgādībā nav bērnu, tad arī ieturējumu apmērs ir lielāks. Savukārt tam parādniekam, kura apgādībā, piemēram, ir trīs bērni, ieturējumu apmērs būs mazāks, nekā parādniekam, kura apgādībā ir viens bērns.

Vienlaikus tiesībsargs arī pēc piedāvātajiem alternatīvajiem grozījumiem konstatē problemātiku tajā aspektā, ka parādniekam, kura apgādībā ir nepilngadīgs bērns, saglabājamās algas apmērs ir tikai mazliet lielāks nekā parādniekam, kura apgādībā nav nepilngadīgs bērns. To ilustrē sekojošs piemērs: parādnieks saņem darba algu 816 *euro* neto (1000 *euro* bruto), apgādībā reģistrēti divi nepilngadīgi bērni. Ar plānotajiem alternatīvajiem grozījumiem parādniekam neatmaksāta aizdevuma gadījumā (CPL 594. panta 1.¹ daļas 3. punkts) saglabātu 720 *euro*. Tātad ieturējumu apmērs būtu 96 *euro*.⁴ Savukārt tādos pašos apstākļos parādniekam, kura apgādībā nav reģistrēts neviens nepilngadīgs bērns, tiktu saglabāti 695,20 *euro*. Tātad ieturējumu apmērs būtu 120,8 *euro*.⁵

Līdz ar to saglabājamo līdzekļu apmērs parādniekam, kura apgādībā ir divi bērni, būtu tikai par 24,80 *euro* lielāks nekā parādniekam, kura apgādībā nav bērnu.

Tiesībsargs neapšaubā, ka ar iesniegtajiem priekšlikumiem CPL 594. pantā, kā arī Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomes piedāvātajiem alternatīvajiem grozījumiem,

³ Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 secinājumu daļas 13. punkts.

⁴ (6 % no 620) + 30 % no (816-620) = 37,2 + 30 % no 196 = 37,2 + 58,8 = 96.

⁵ (10 % no 620) + 30 % no (816-620) = 62 + 30 % no 196 = 62 + 58,8 = 120,8.

parādniekam daudzos gadījumos tiks saglabāti vairāk naudas līdzekļu nekā tas ir atbilstoši šā brīža spēkā esošajam regulējumam. To uzskatāmi ilustrē arī Tieslietu ministrijas izstrādātie piemēri par no parādnieka darba samaksas veicamo ieturējumu un saglabājamo summu aprēķinu. Līdz ar to pretnostatot esošo regulējumu ar plānoto regulējumu parādnieks daudzos gadījumos būs ieguvējs. Tādējādi var piekrist, ka tam, cik lieli naudas līdzekļi tiek attiecināti tieši uz apgādībā esošiem bērniem, nav izšķirošas nozīmes, jo kopējais saglabājamo naudas līdzekļu apmērs daudzos gadījumos būs lielāks.

Tomēr tas nemaina faktu, ka tādā gadījumā, kā tiesībsarga iepriekš aprakstītajā piemērā, parādnieku reālā tiesiskā situācija mainītos tikai par nepilniem 25 *euro*, lai gan vienam no parādniekam apgādībā ir reģistrēti divi nepilngadīgi bērni. Tieslietu ministrija priekšlikumu anotācijā norādīja, ka joprojām ir jānodrošina labvēlīgāku regulējumu attiecībā uz parādniekiem, kas atrodas atšķirīgos apstākļos, proti, kuru apgādībā ir nepilngadīgi bērni un ikdienā nepieciešams nodrošināt bērna vajadzības, kas objektīvi prasa noteiktus papildu materiālos resursus⁶. Tiesībsargs stipri šaubās, vai papildu 25 *euro* ir samērīgs naudas līdzekļu apmērs, kas parādniekam ikdienā palīdzētu nodrošināt bērnu vajadzības.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. panta pirmā daļa paredz, ka “tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras”. Šā panta otrā daļa nosaka, ka “visām darbībām attiecībā uz bērnu neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai pašvaldību institūcijas, sabiedriskās organizācijas vai citas fiziskās un juridiskās personas, kā arī tiesas un citas tiesībaizsardzības iestādes, prioritāri ir jānodrošina bērna tiesības un intereses. Šīs personas ievēro bērna labākās intereses visās darbībās, kas tieši vai netieši skar vai var skart bērnu: 1) novērtējot jebkuru ar bērnu saistītu gadījumu; 2) rīkojoties jebkādā ar bērnu saistītā lietā; 3) pieņemot jebkuru lēmumu saistībā ar bērnu”. Līdz ar to arī normu izstrādes procesā, kas attiecas uz nolēmumu izpildi un parādnieka un piedzinēja interešu līdzsvarošanu, visupirms ir jānodrošina bērna tiesības un labākās intereses.

Ievērojot iepriekšminēto, aicinu pārskatīt un samērot naudas līdzekļu apmēru, kāds tiek saglabāts parādniekam, kura apgādībā ir nepilngadīgs bērns, iepretim parādniekam, kura apgādībā nav nepilngadīgs bērns.

Ar cieņu
tiesībsarga pilnvarojumā
Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas vadītāja

Ineta Piļāne

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

⁶ <https://titania.saeima.lv/LIVS14/saeimalivs14.nsf/0/A384A2790D4FAB7AC225893A004F3465?OpenDocument>.